

vrijdag

10.03.2017

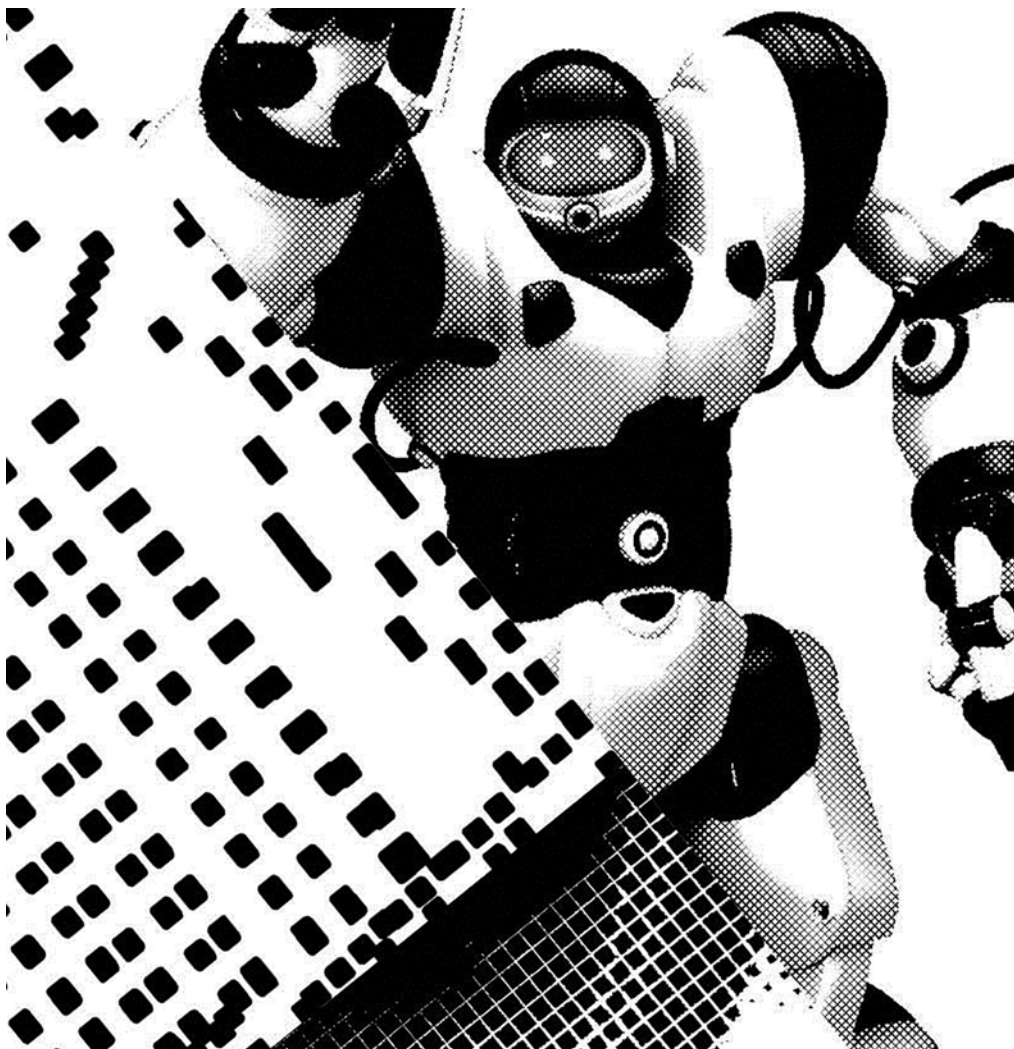
20.00 Concertzaal scène

19.15 Inleiding door

Annemarie Peeters

Pianola, satire de trash

Serge Verstockt & ChampdAction

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Biografieën

Serge Verstockt (BE) studeerde notenleer en geluidstechniek aan het Conservatorium van Brussel en klarinet aan het Koninklijk Conservatorium van Antwerpen. Van 1983 tot 1985 studeerde hij aan het Instituut voor Sonologie te Utrecht bij Gottfried Michael Koenig – pionier van de computerondersteunde compositie. Koenig bracht Verstockt in contact met de formele compositiepraktijk en toonde hem de mogelijkheden van de informatica. Deze elementen blijven tot nu toe in heel zijn oeuvre van belang. In 1988 richtte Verstockt het ensemble ChampdAction op. Vanaf dan schreef hij verschillende composities, waarin hij telkens aandacht schonk aan nieuwe technologische evoluties. Hij werkt vaak samen met muzikanten uit zeer diverse disciplines en kreeg compositieopdrachten van onder andere Stad Antwerpen, Festival van Vlaanderen, Ars Musica, Wien Modern en deSingel.

ChampdAction (BE) is een productiehuis voor klankkunst en nieuwe muziek met een grote openheid naar andere kunst disciplines zoals beeldende kunst, videokunst, theater en dans. Radicale artistieke keuzes stonden en staan hierbij voorop. Een van de wezenskenmerken van ChampdAction is dat de organisatie zich steeds blijft vernieuwen en ook vandaag een voortrekkersrol blijft spelen in het intussen drastisch veranderde muzieklandschap. De voorbije twintig jaar concerteerde ChampdAction op zowat alle grote internationale en nationale podia, zowel in grote als kleine formaties, met multidisciplinaire en installatieprojecten en in samenwerking met tal van kunstenaars en andere ensembles zoals Collegium Vocale Gent, Jan Fabre, BLINDMAN, Glenn Branca, Terry Riley en Slagwerkgroep Den Haag. ChampdAction resideert in de Internationale Kunstcampus deSingel in Antwerpen.

Uitvoerders en programma

Alain Franco: piano, pianola, synth, verteller

Benjamin Van Esser: piano, pianola, synth, elektronica

Ko Kowalsky & Serge Verstockt: gitaar, keyboards, elektronica, stem

Yvan Van der Sanden: software, robotica

Lieven De Cauter: filosoof

Simon Van den Brande: coaching
Engelse teksten

Istvan Leel-Össy: video, techniek

Victor Hidalgo: geluidstechniek

Wenceslao Jimenez Romero:
technisch assistent

**Hugo & Kuno, Claude, Igor
en boycotter:** robots

productie: ChampdAction

coproductie: Concertgebouw Brugge
& deSingel (Antwerpen)

—

Serge Verstockt (1957)

Pianola, satire de trash

WERELDPREMIÈRE

COPRODUCTIE CONCERTGEBOUW

KLAVIER

MUZIEK
THEATER

Tussen creëren en gecreëerd worden

Een interview met componist Serge Verstockt

‘Vroeger dacht ik dat ik de wereld kon veranderen, maar nu heb ik de indruk dat de wereld mij verandert’, dat zijn de woorden waarmee Serge Verstockt vandaag zijn identiteit als componist probeert te bepalen. Meer aarzelend en minder stellig dan vroeger misschien – in een zoektocht naar een positie precies op het brandpunt tussen creëren en gecreëerd worden, tussen vertellen en verteld worden. Zwenken is een kunst geworden, Verstockts gedachten buitelen als clusters om elkaar heen. Drie thema’s spelen vandaag een bijzondere belangrijke rol in het werk van Verstockt.

Het menselijk lichaam

‘Zonder vingers kan ik niet denken’, de woorden zijn van Igor Stravinsky. Serge Verstockt las ze en onderstreepte ze met rood potlood, schreef ze over in zijn aantekeningenboek, zette er een baldadig uitroepteken bij. Ook hij kan het niet: denken zonder het lichaam. De onvermijdelijke aanwezigheid van het lichaam, de communicatieve kracht ervan, de dialoog van het lichaam met de technologie die het omringt en ten slotte ook de wereld waarin het lichaam leeft: het zijn enkele van Verstockts favoriete denkpijpen, thema’s die zich telkens opnieuw een weg naar het voorplan vechten.

‘Het lichaam van de mens schikt zich naar nieuwe technologieën’, vertelt hij. ‘Maar hoe past de technologie zich aan de mens aan? We hebben leren typen omdat er op een bepaald moment een typemachine was. Maar schrijf iets op met een pen op papier en kijk dan naar je handschrift: dat is een vorm van communicatie met veel meer lagen, veel complexer en rijker dan alleen maar de betekenis van het woord dat je geschreven hebt. Schrijven is een geste: hoe die letters op het papier terechtkomen, de vorm die je aan de letters geeft, hoe hard je duwt op het papier. Die complexiteit geven

we op, omwille van de technologie. Maar de vraag die je daarbij moet stellen is: wat geeft de technologie ons terug?’

Het lichaam van de muzikant en de gelaagde betekenissen die dat lichaam kan oproepen, werden na een korte excursie in de elektronische muziek, helemaal aan het begin van Verstockts carrière, uiteindelijk een duidelijk sine qua non: ‘Wij denken en communiceren met ons lichaam. Wij luisteren met ons lichaam. Dat is waarschijnlijk ook de reden waarom ik halverwege de jaren 1990 toch vrij snel gestopt ben met het componeren van louter elektronische muziek. Hoe interessant de constructie daarvan ook was: je hoorde iets wat misschien refereert aan de natuur, de golven of de wind die door de bomen gaat, aan wiskundige wetten of aan de kosmos, maar niet aan een menselijk communicatiemodel. Heel snel werd dat, voor mij persoonlijk althans, betekenisloos. Net omdat de mens eruit geknipt werd.’

‘Net omdat de mens eruit geknipt werd, werd elektronische muziek voor mij snel betekenisloos.’

Technologie

Het lijkt haast een nostalgisch uitgangspunt – die uitgesproken liefde voor het lichaam. Maar dat is het niet, want tegelijk maakte Verstockt ook steeds de omgekeerde beweging: het menselijke lichaam staat in zijn werk altijd opnieuw in relatie tot de verworvenheden van de technologie – een onuitputtelijke bron

van inspiratie, die even snel evolueert als de technologische mogelijkheden zelf: robots interageren met live-gestuurde impulsen, ruimte en tijd worden door algoritmes verhaspeld, virtualiteit

Tegelijk heeft die fascinatie voor technologie vaak ook een historische dimensie: ‘Ik kan me ook eindeloos verwonderen over momenten in de geschiedenis waarop er iets verandert in de verhouding tussen mens en technologie. Neem nu de pianola’s. De technologie van het door Joseph-Marie Jacquard ontwikkelde weefgetouw, een automatisch weefgetouw met ponskaarten, werd in 1910 voor het eerst toegepast op piano’s en opeens – schijnbaar uit het niets – ontstond er een hele cultuur rondom dat ‘virtuele’ instrument. Miljoenen rollen met muziek van grote namen als Debussy en Rachmaninov werden verkocht over de hele wereld. Dat is toch super-futuristisch? Aan de ene kant kan je zeggen: zulke uitvindingen namen de jobs van muzikanten af, net zoals de jobs van huiswevers door de komst van het automatische weefgetouw in het gedrang kwamen. De fysieke muzikant werd voor het eerst de facto overbodig. Maar aan de andere kant waren die technieken enorm emanciperend en democratiserend: dankzij de rollen van de pianola’s raakte de muziek van zwarte muzikanten voor het eerst wijd verspreid tot op Broadway en in de blanke bars toe, waar zwarten toen nog bepaald niet welkom waren.’

Verstockt parafraseert op dit punt graag de woorden van filosoof Marshall McLuhan: *‘Elke technologische vooruitgang is een extensie van de menselijke mogelijkheden, maar die extensie gaat telkens gepaard met een amputatie. Technologie is niet de boosdoener, zoals nostalgici beweren, maar wel een inte-*

ressant gegeven om je vragen over te stellen. Wat biedt het ons, wat ontnemt het ons? Wat amputeren we, wat niet? En wees je er op z’n minst van bewust dat er iets geamputeerd wordt.’

De niet te stuiten ontwikkeling van de technologie maakt dat de positie van de muzikant in het muzikale bedrijf volgens Verstockt steeds precairder wordt: ‘De plaats van de muzikant, de fysieke muzikant, zal ongetwijfeld verder transformeren, muteren zelfs. Waarom zou je jaren aan een stuk de allermoeilijkste vinger-oefeningen studeren, als een pianola dat voor jou kan doen? Of denk aan een symfonisch orkest: dat is technologisch gezien een totaal anachronisme. In geen enkel ander domein van de samenleving kan een dergelijk model economisch nog overleven. Moesten we vandaag op dezelfde manier mensen in fabrieken zetten, dan zou het voor iedereen duidelijk zijn dat we daarmee mankracht verspillen. Die evolutie heeft zich in alle domeinen van de samenleving voltrokken: als kunst dan toch een afspiegeling van de maatschappij is, dan kan je toch niet anders dan je daar vragen over te stellen? Op z’n minst dat. Tegelijk moet je ook altijd de omgekeerde vraag stellen: heeft de technologie ons echt bevrijd, zoals men vroeger dacht dat ze dat zou doen?’

De Wereld

Ergens onderweg ontdekte Verstockt dat louter formeel componeren voor hem niet langer een optie was. De wereld sloop naar binnen, vormde zijn muziek, eerder dan dat zijn muziek de wereld vormde. ‘Vroeger leefde ik heel erg met het idee dat wij de wereld aan het ‘maken’ waren. Dat uitgesproken modernisme ben ik onderweg kwijtgespeeld. Een kunstenaar is voor mij, vandaag, iemand die zich openstelt voor wat de wereld aan het worden is en daar commentaar op durft te geven.

Dat is heel langzaam gegroeid en heeft me uiteindelijk ook geholpen om een ander zicht te krijgen op de niche van de hedendaagse muziek: de scene lijkt zich terug te plooiën op enkele festivals en de academische wereld – dat is allemaal oké en interessant, maar ik heb gaandeweg gemerkt dat het niet de plek is waar ik wil zitten.'

'De beweging waarbij je jezelf terugtrekt in enkel vormen, in iets dat losstaat van de wereld, voelde hoe langer hoe onnatuurlijker aan. Louter formeel componeren: ik merkte op een bepaald moment dat ik dat niet meer wilde, niet meer kon ook. Een conflictueuze ervaring was dat. Welke positie neem je in als artiest en wat betekent het feit dat je die positie inneemt? Bovendien had ik sterk het gevoel dat ik die weg van het formalisme al kende: we weten wat formalisme is, het is gedefinieerd geweest, we weten wat je als componist kan doen om een formele compositie in elkaar te boksen. Dat werkt op den duur beperkend. Om daaruit te breken heb je de wereld nodig.'

'Politieke muziek is altijd iets moeilijks. Zeker als ze te expliciet wordt: dan verliest ze veel van haar waarde, of dan is ze geen kunst meer. Maar tegelijk ontsnap je niet aan de wereld waar je in leeft. Dat voel je trouwens in de hele kunstwereld. De globalisatie speelt daar een heel belangrijke rol in: de wereld is overal, komt via alle mogelijke deviezen constant onze gedachten binnen. Het is onmogelijk geworden om te denken dat je de enige bent op de hele wereld die met een bepaald idee bezig is. Dat is een geheel nieuwe context en kunstenaars zijn volop bezig met uit te zoeken hoe ze zichzelf in deze nieuwe context zullen heruitvinden.'

Annemarie Peeters

HENK VAN RENSBERGEN
wo 25.01.17 — zo 16.04.17

Fotograaf Henk van Rensbergen is al meer dan dertig jaar gefascineerd door de magie en spanning van leegstaande fabrieken en vergeten kasteeltjes. Sinds 2015 werkt hij aan een nieuw project met beelden van hoe de wereld er zou kunnen uitzien als de mens zou uitsterven. Een selectie van zijn foto's is momenteel te bewonderen in het Concertgebouwcafé.

Machines: zegen of vloek?

In een lezing over 'The Art and Craft of the Machine' uit 1901(!) verklaart de Amerikaanse architect Frank Lloyd Wright (1867-1959) de machine tot 'emancipator en opvoeder van de mensheid: zij is de motor van de nieuwe kunst, heft de slavernij op, bevrijdt de mens van zwaar werk, verlengt en verbreedt het leven van de mensen en is de basis van de democratie'. Volgens Wright 'zullen de machines tot een nieuwe orde van arbeid en rust leiden'. Wright gaat zeer ver in zijn verheerlijking van machines die hij niet als techniek (technè) opvat maar als natuur, als 'organische groei'. Hij betreft er zelfs Darwins evolutietheorie bij en beweert dat machines levende organismen zijn die door natuurlijke selectie naar perfectionering streven! Misschien komt het ooit zover, men kan nooit weten ... In zijn eerste, destijds weinig succesvolle roman *Player Piano* uit 1952 schetst de Amerikaanse schrijver Kurt Vonnegut (1922) een minder rooskleurig beeld van een wereld waarin machines al het werk verrichten. In deze roman beschrijft Vonnegut 'een geautomatiseerde economie waarin industriële machines onder leiding van een kleine technische elite vrijwel al het werk doen terwijl de overgrote meerderheid van de bevolking een zinloos bestaan en een wanhopige toekomst wacht' (uit *Rise of the Robots* van Martin Ford). De Nederlandse schilder en beeldhouwer Constant A. Nieuwenhuys, die in 1948 medestichter was van de groep CoBrA en lid was van de Situationistische Internationale (volgens sommigen de laatste avant-gardebeweging), werkte van 1956 tot 1975 aan het project *New Babylon*: een stad, een soort 'metropolis', het ontwerp van een nieuwe woon- en maatschappijvorm waarin de toekomstige mens leeft in een eeuwig heden en verwijlt in contemplatie en spel. Dat de slavenarbeiders in zo'n metropolis door machines

worden vervangen is vanzelfsprekend. Voor dit utopische project maakte Constant maquettes, schilderijen, tekeningen en grafieken, en schreef hij theoretische teksten en manifesten. Hij noemde zichzelf 'beeldend kunstenaar op het architectonische vlak'. Dat machines (robots) meer en meer de taken van niet alleen arbeiders, maar ook van vele anderen overnemen, is nu al een feit. Ook dat ze evolueren – sneller dan we denken – van hulpmiddelen voor arbeiders (in de ruimste mogelijke betekenis) naar (voor specifieke taken) geperfectioneerde arbeiders! Zal Wright dan toch gelijk krijgen? Zegen of vloek? Misschien wordt voor velen een leven gewijd aan contemplatie en spel ooit mogelijk. Of dit het leven veel zinvoller maakt, is zeer de vraag. De zegswijzen 'arbeid adelt' en 'arbeid maakt vrij' lijken onder druk te staan. Tot nog toe werden er enkel utopische of dystopische alternatieven bedacht...

Johan Huys

© Helge Krueckeberg

vr 17.03.17 / 20.00 / Concertzaal
Solistenensemble Kaleidoskop & Luigi De Angelis / ЗМЕЯ – The Riot of Seduction
De visionaire kunstvernieuwer Sergey Diaghilev – de geniale generaal van de kunst – diende als inspiratiebron voor de muziektheatervoorstelling **ЗМЕЯ**. Deze nieuwe voorstelling van Solistenensemble Kaleidoskop en Luigi De Angelis begint als een installatie, maar transformeert in een grillig, zinnenprikkelend en uitdagend spektakel.

wo 31.05.17 / 20.00 / Concertzaal scène
Nadar Ensemble / Lesaserma Pokhunakhis. Russische muziek van nu

Vier jonge multigetalenteerde Russische componisten vertellen het onwaarschijnlijke levensverhaal van Lesaserma Pokhunakhis (1944-2008). Sergey Khismatov, Alexander Khubeev, Alex Nadzharov en Marina Poleukhina inspireren zich op haar levenswerk en creëren samen een verrassende, bevreemdende en fascinerende voorstelling over het werk van een vergeten vrouw, waarin niets is wat het lijkt.

BESTEL UW TICKETS NU OP

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02 / IN&UIT
BRUGGE 34

Praat na de voorstelling gezellig na in het Concertgebouwcafé of vertel ons wat u ervan vond op Facebook of Twitter (@concertgebouwbr).

Gezellig tafelen voor of na een voorstelling met een verrassing op vertoon van het concertticket.
www.concertgebouw.be/servies.

DeMorgen.

Knack

Klara

FOCUS | WTV